

BOLEST KAO PUT DO IZLEČENJA

Značenje i tumačenje bolesti i njihovih simptoma

TORVALD DETLEFSEN
I RIDIGER DALKE

Prevela
Dušica Milojković

■ Laguna ■

Naslov originala

Thorwald Dethlefsen/Ruediger Dahlke
KRANKHEIT ALS WEG. DEUTUNG
UND BE-DEUTUNG DER KRANKHEITSBILDER

Copyright © 1983 by C. Bertelsmann Verlag a division of
Verlagsgruppe Random House GmbH, München, Germany
All rights reserved
Translation copyright © 2012 za srpsko izdanje, LAGUNA

BOLEST KAO PUT DO IZLEČENJA

Kupovinom knjige sa FSC oznakom
pomažete razvoj projekta odgovornog
korišćenja šumskih resursa širom sveta.
SW-COC-001767
© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

Sadržaj

Predgovor. 9

I deo

Teorijski preduslovi za razumevanje bolesti i lečenja

1. Bolesti i simptomi 13
2. Polarnost i jedinstvo. 27
3. Senka 54
4. Dobro i zlo 63
5. Čovek je bolestan 76
6. Traganje za uzrocima 82
7. Metod preispitivanja 95

II deo

Bolesti, njihovi simptomi i njihovo značenje

1. Infekcija. 123
2. Imunološki sistem. 141
3. Disanje 148

4. Varenje	163
5. Čulni organi	190
6. Glavobolje	202
7. Koža	212
8. Bubrezi	223
9. Seksualnost i trudnoća	238
10. Srce i krvotok	254
11. Lokomotorni aparat i nervi	267
12. Nesreće i udesi	284
13. Psihički simptomi	295
14. Rak	312
15. Sida	324
16. Šta da se radi?	334
Registar psihičkih ekvivalenata organa i delova tela	347
Predmetni registar	349
O autorima	355

Predgovor

Ova knjiga je neprijatna, jer čoveka lišava bolesti kao alibija za njegove nerešene probleme. Hoćemo da pokažemo da bolesnik nije nedužna žrtva nekakvih prirodnih nesavršenosti, nego da je za bolesti sam odgovoran. Pritom ne mislimo na štetne materije u prirodnoj sredini, na civilizaciju, nezdrav život i slične poznate „krivce“, nego u prvi plan želimo da stavimo metafizički aspekt bolesti. S tog stanovišta, simptomi se pokazuju kao izraz psihičkih sukoba i svojom simbolikom u stanju su da razotkriju konkretne probleme koje pacijent ima.

U prvom delu knjige izložene su teorijske pretpostavke i filozofija bolesti.

Izričito preporučujemo da se taj deo pročita pažljivo i detaljno, možda čak i više puta, pre nego što se pređe na drugi deo. Ova knjiga može se smatrati nastavkom, to jest kritičkim tumačenjem moje prethodne knjige *Sudbina kao šansa*, mada smo se potrudili da novoj knjizi damo vlastitu celovitost. Pa ipak, čitanje *Sudbine kao šanse* može da predstavlja dobar uvod ili dopunu – naročito ako vam teorijski deo ove knjige pričinjava teškoće.

U drugom delu prikazani su najčešći simptomi bolesti i ono što nam simbolično govore, i protumačeni kao izraz psihičkih problema. Registar pojedinačnih simptoma na kraju knjige omogućava čitaocu da određeni simptom brzo ponovo pronađe ako mu je to potrebno. Naša glavna namera bila je, međutim, da svojim tumačenjima čitaocu predočimo jedno novo gledište, koje mu omogućava da značenje i tumačenje simptoma sam prepoznaje i shvata.

Pored toga, temu bolesti iskoristili smo kao polazište za brojne ezoterijske teme i teme koje se tiču pogleda na svet, čiji značaj nadilazi uže okvire bolesti. Ova knjiga nije teška, ali nije ni jednostavna niti banalna, kao što bi se moglo učiniti nekome ko ne razume naš koncept. Ona nije „naučna“, jer nema nameru da dâ „naučni prikaz“. Napisana je za ljude koji su spremni da krenu određenim putem, umesto da sede pokraj njega i troše vreme na poigravanje neobavezujućim, ispraznim rečima. Ljudi čiji je cilj prosvetljenje nemaju vremena za nauku – njima je potrebno znanje. Ova knjiga naići će na vrlo veliki otpor – ali istovremeno se nadamo i da će dospeti do onih (malobrojnih ili brojnih) koji žele da je iskoriste kao pomoćno sredstvo na svom putu. Isključivo za njih smo je i napisali!

Autori

Minhen, februar 1983.

I DEO

Teorijski preduslovi za razumevanje bolesti i lečenja

1.

Bolesti i simptomi

Ljudski razum
ne može da shvati istinsko učenje.
Ali ako sumnjate
i ne razumete,
možete o tome
da razgovarate sa mnom.

Joka Daiši, Šodoka

Živimo u vremenu u kojem moderna medicina zap-
njenim laicima neprestano pruža nova svedočanstva
svojih mogućnosti i sposobnosti, koje se granice sa čude-
snim. U isto vreme, međutim, sve su jači i glasovi koji iznose
principijelno nepoverenje prema toj – gotovo svemoćnoj –
savremenoj medicini. Sve je veći broj onih koji znatno veće
poverenje ukazuju starim ili modernim metodima prirodne
medicines, ili pak homeopatskoj medicini, nego metodima
naše visokonaučne školske medicine. Polazišta za kritiku
su brojna – nuspojave, odlaganje simptoma, nedostatak

ljudskosti, eksplozija troškova, i još mnogo toga – ali mnogo zanimljivija od predmeta kritike jeste sama pojava te kritike, jer kritika, pre nego što je racionalno utemeljena, proističe iz duhovnog osećaja da nešto više nije u redu i da put kojim se krenulo, uprkos svojim doslednim postignućima, ili možda čak upravo zbog njih, više ne vodi očekivanom cilju. Tu nelagodnost prema medicini oseća veoma mnogo ljudi – uključujući i mnogo mladih lekara. Ali ono što im je zajedničko vrlo brzo se gubi kada počne ukazivanje na nove, alternativne puteve i rešenja. Jedni spas vide u socijalizaciji medicine, drugi u zameni hemijskih lekova i preparata prirodnim i biljnim. Dok jedni rešenje svih problema vide u istraživanju Zemljinog zračenja, drugi se kunu u homeopatiju. Akupunkturolozi i pristalice teorije fokalnih žarišta traže da medicina odvrati pogled od morfološkog i okrene se energetskom nivou zbivanja u ljudskom telu. Ako se svi pravci i metode van školske medicine objedine, obično se govori o holističkoj medicini, čime se artikuliše težnja da se, pored otvorenosti za raznovrsnost metoda, pre svega ne izgubi iz vida celokupan čovek, kao jedinstvo tela i duše. Da je školska medicina izgubila iz vida čoveka, u međuvremenu je postalo očigledno gotovo svima. Visoka specijalizacija i analiza osnovnih koncepata istraživanja neminovno su, naporedo sa sve većim i preciznijim poznavanjem detalja, doveli do toga da se iz vida gubi celina.

Ako pogledamo najnovije i zaista osvežavajuće diskusije i pokrete u medicini, brzo pada u oči u kojoj meri se diskusija ograničava na različite metode i njihovo funkcionisanje, a koliko malo se govori o teoriji, to jest filozofiji medicine. Medicina, doduše, u velikoj meri živi od konkretnog, praktičnog delanja, ali u svakom postupku izražava se – svesno ili

nesvesno – i filozofija koja iza njega stoji. Moderna medicina ne doživljava neuspeh kada je reč o mogućnostima delanja, nego upravo kada je reč o slici sveta koju je izgradila, to jest koju su – često prećutno i nepromišljeno – izgradili njeni postupci. Neuspeh medicine leži u njenoj filozofiji, to jest – tačnije rečeno – u nedostatku ma kakve filozofije. Medicinski rad dosad je bio orijentisan samo na funkcionalnost i delotvornost; nedostatak svih sadržajnih aspekata konačno mu je doneo kritiku da je „nečovečan“. Ta *nečovečnost* se, doduše, izražava u brojnim konkretnim spoljnim situacijama, ali problem se ne može rešiti daljim funkcionalnim menjanjem postojeće situacije. Mnogi simptomi ukazuju da je medicina bolesna. Baš kao i svaki drugi pacijent, ni „pacijent medicina“ se od svojih simptoma ne može lečiti neozbiljnim pristupom. Pa ipak, većina kritičara školske medicine i pobornika alternativnog lečenja preuzima sliku sveta i ciljeve školske medicine kao nešto što se apsolutno podrazumeva i celokupnu svoju energiju ulaže samo u promenu oblika, to jest metoda.

U ovoj knjizi problemom bolesti i lečenja hoćemo da se pozabavimo na sasvim nov način. Pritom ni u kojem slučaju ne preuzimamo uobičajene i nasleđene vrednosti te struke, koje svi smatraju tako nezaobilaznim. Takav stav, doduše, čini naš poduhvat teškim i opasnim, jer ne možemo zaobići da bespoštedno ne dovedemo u pitanje stvari koje važe za kolektivni tabu. Jasno nam je da time činimo korak koji sigurno nije onaj naredni koji će medicina načiniti u svom razvoju. Tim gledištem preskaćemo čitavo mnoštvo koraka koji medicinu tek očekuju i čije će duboko razumevanje verovatno tek stvoriti preduslove da se shvati sadržaj koncepta izloženog u ovoj knjizi. Zbog toga ovo izlaganje nije

usmereno na kolektivni razvoj medicine, nego se obraćamo onim pojedincima čija je lična mogućnost uvida nešto ispred (pomalo inertnog) kolektivnog razvoja.

Funkcionalni procesi nikada nemaju smisla sami po sebi. Smisao nekog događaja proizilazi tek iz tumačenja, koje nam omogućava da iskusimo njegovo značenje. Tako je, na primer, penjanje živinog stuba u staklenoj cevi, ako se posmatra izolovano, potpuno besmisleno; tek kada to zbivanje protumačimo kao izraz promene temperature, sam proces dobija značenje. Ako ljudi prestanu da tumače zbivanja u svetu oko sebe i u toku vlastite sudbine, život će im potonuti u besmisao i beznačajnost. A da bismo nešto mogli da tumačimo, potreban nam je referentni okvir širi od ravnih u kojoj se ispoljava to što tumačimo. Tako se, recimo, zbivanja u ovom svetu materije i oblika mogu tumačiti tek ako postavimo metafizički referentni sistem. Tek kada vidljivi svet pojavnih oblika „postane parabola“ (Gete), on za čoveka postaje smisaon i prepun značenja. Baš kao što su slova i znaci formalni nosioci ideja koje iza njih stoje, tako je i sve *vidljivo*, sve konkretno i funkcionalno, samo izraz neke ideje, a time i posrednik ka nevidljivom. Kraće rečeno, oba ta domena možemo nazvati i formom i sadržajem. Sadržaj se izražava u formi, i time forme postaju *ispunjene značenjem*. Slova koja ne prenose nikakve ideje i značenje za nas ostaju besmislena i prazna. Ni najegzaktija analiza znakova ne bi tu mogla ništa da promeni. Taj odnos je jasan i svakome razumljiv i u likovnoj umetnosti. Vrednost slike ne počiva na kvalitetu platna i boja, nego su materijalni sastavni delovi slike samo nosioci i posrednici ideje umetnikove unutrašnje slike. Platno i boja pritom omogućavaju da ono što je nevidljivo postane vidljivo i na taj način daju fizički izraz jednom metafizičkom sadržaju.

Ti jednostavni primeri predstavljaju pokušaj da se stvori most ka razumevanju naše knjige, to jest da se teme bolesti i lečenja posmatraju na način koji podrazumeva tumačenje. Time nedvosmisleno i namerno napuštamo teren „naučne medicine“. Uopšte ne pretendujemo na „naučnost“, jer naše polazište je sasvim drugačije – odakle sledi i da naše gledište nije podložno naučnoj kritici i argumentima. Naučne okvire napuštamo namerno, jer oni se ograničavaju upravo na funkcionalnu ravan, i time sprečavaju uvid u značenje i smisao. Takav pristup nije namenjen okorelim racionalistima i materijalistima, već onima koji su spremni da slede zamršene i ni u kojem slučaju uvek logične puteve ljudske svesti. Dobra pomoćna sredstva na takvom putovanju kroz ljudsku dušu jesu slikovito mišljenje, mašta, asocijacije, ironija i sluh za kontekst i pozadinu jezika. Naš put u velikoj meri zahteva i sposobnost da se podnesu paradoksi i ambivalentnost, bez potrebe da se uništavanjem jednog od polova odmah iznudi nedvosmislenost.

U medicini se, kao i u običnom govoru, govori o najrazličitijim *bolestima*. Ta jezička nepreciznost veoma jasno ukazuje na rasprostranjeno nerazumevanje pojma *bolesti*. Bolest je reč koja se zapravo može upotrebiti samo u jednini – množina *bolesti* jednako je besmislena kao i množina reči zdravlje: *zdravlja*. Bolest i zdravlje su jedinstveni pojmovi, koji se odnose na jedan vid čovekovog stanja, a ne, kao što je to uobičajeno u današnjem govoru i načinu izražavanja, na organe ili delove tela. Telo nikada nije zdravo ili bolesno, jer u njemu samo dolazi do izražaja informacija svesti. Telo ništa ne čini samo od sebe, u šta svako može i lično da se uveri posmatrajući leš. Telo živog čoveka svoju funkciju može da zahvali upravo onim dvema nematerijalnim instancama koje najčešće nazivamo svest (duša) i život

(duh). Svest pritom predstavlja informaciju koja se ispoljava u telu i prenosi u domen vidljivog. Svest se odnosi prema telu kao radio-program prema prijemniku. Budući da svest predstavlja nematerijalni, samostalni kvalitet, prirodno je da nije proizvod tela, niti je zavisna od njegovog postojanja.

Sve što se dešava u telu nekog živog bića izraz je odgovarajuće informacije, to jest zgušnjavanja odgovarajuće slike (grčka reč za sliku je *eidolon* i odgovara pojmu „ideje“). Ako puls i srce slede neki određeni ritam, ako telesna temperatura održava stalnu toplotu, ako žlezde luče hormone ili se stvaraju antitela, te funkcije ne mogu se objasniti polazeći od same materije, već su sve one zavisne od odgovarajuće informacije, čije polazište predstavlja svest. Ako se različite telesne funkcije odigravaju na određeni način, nastaje model koji doživljavamo kao harmoničan i stoga ga nazivamo *zdravlje*. Ako neka funkcija iskoči iz koloseka, te tako manje ili više narušava celokupni sklad, govorimo o *bolesti*.

Bolest, dakle, znači napuštanje sklada, to jest dovođenje u pitanje jednog dotad uravnoteženog poretka (kasnije ćemo videti da, posmatrano iz drugog ugla, bolest zapravo predstavlja uspostavljanje ravnoteže). Poremećaj harmonije se, međutim, odigrava u svesti, u ravni informacije, dok se u telu samo *pokazuje*. To znači da telo predstavlja samo ravan ispoljavanja i ostvarivanja svesti, a time i svih procesa i promena koje se u svesti odigravaju. Baš kao što je čitav materijalni svet samo pozornica na kojoj igra prasluka poprima oblik, čime on postaje njena *parabola*, i materijalno telo je, na analogan način, pozornica na kojoj se slike svesti bore da nađu svoj izraz. Stoga se, ako čovek u svojoj svesti dospe u *neravnotežu*, u njegovom telu to vidi i doživljava kao simptom. Zato dovodi u zabludu tvrdnja da je telo bolesno – bolestan uvek može da bude samo čovek – ali ta *bolest* se

kao simptom pokazuje u telu. (Ako se u pozorištu izvodi tragedija, tragična nije pozornica, nego komad!)

Simptoma ima mnogo – ali svi oni predstavljaju izraz jednog te istog zbivanja koje nazivamo *bolest* i koje se uvek odvija u čovekovo svesti. Baš kao što telo ne može da živi bez svesti, ono ne može ni da se „razboli“ bez svesti. Na ovom mestu treba razumeti i da nećemo da preuzmemo danas uobičajenu podelu na somatske, psihosomatske, mentalne i duševne bolesti.* Takav koncept je prikladniji da razumevanje bolesti spreči nego da ga olakša.

Naš način posmatranja otprilike odgovara psihosomatskom modelu, ali s tom razlikom da tu perspektivu primenjujemo na *sve simptome i da ne dopuštamo nikakve izuzetke*. Razlika „somatski“/„psihički“ u najboljem slučaju može se odnositi na ravan na kojoj se manifestuju simptomi – ali je neupotrebljiva za lokalizovanje *bolesti*. Stari termin „duševne bolesti“ (u nemačkom: „duhovne“) u potpunosti dovodi u zabludu, jer *duša* (duh) nikada ne može da se *razboli* – pre bi se moglo reći da se u toj grupi radi isključivo o simptomima koji se manifestuju na psihičkom nivou, dakle u čovekovo svesti.

Stoga ćemo ovde pokušati da razvijemo jedinstvenu sliku bolesti, koja razliku „somatsko“/„psihičko“ u najboljem slučaju svodi na dominantnu ravan ispoljavanja simptoma.

Pojmovnim razlikovanjem između bolesti (nivo svesti) i simptoma (telesni nivo) naš način posmatranja bolesti neminovno se udaljava od uobičajene analize telesnih

* U nemačkom: *Gesiteskrankheiten*, doslovno: duhovne bolesti. To je jedan od primera u kojima različit doživljaj stvarnosti kod različitih naroda svoj izraz nalazi i u jeziku. U pitanju nije samo drugačija terminologija, nego i način na koji se tzv. „ludilo“ opaža i doživljava: kao bolest uma (engl.: *mental illness*), duha (nem.: *Geisteskrankheit*) ili duše (srpski: duševna bolest). (Prim. prev.)

zbivanja – ka posmatranju psihičke ravni, koje u današnje vreme u ovom kontekstu još nije nimalo uobičajeno. Time se ponašamo kao pozorišni kritičar koji lošu predstavu ne pokušava da popravi analizom i promenom kulisa, rekvizita i glumaca, već odmah poklanja pažnju samom komadu. Ako se neki simptom ispolji u čovekovom telu, to (manje ili više) privlači pažnju i na taj način često naglo prekida dotadašnji kontinuitet životnog puta. Simptom je signal koji na sebe usmerava pažnju, interesovanje i energiju, i time dovodi u pitanje uobičajenu rutinu. Simptom nas prisiljava da mu posvetimo pažnju – hteli mi to ili ne: taj prekid koji naizgled dolazi *spolja* doživljavamo kao smetnju i stoga uglavnom imamo samo jedan cilj: da ono što nam smeta (*smetnja*) ponovo nestane. Čovek neće da dopusti da ga ometaju – i time počinje borba protiv simptoma. Ta borba nas zaokuplja i traži da joj se posvetimo – te tako simptom uvek postiže da se njime bavimo.

Još od Hipokrata školska medicina pokušava da ubedi bolesnika da simptom predstavlja manje ili više slučajan događaj, čije uzroke treba tražiti u funkcionalnim zbivanjima, koja se istražuju uz ulaganje velikog truda. Školska medicina brižljivo izbegava da simptom *tumači*, a time simptom, kao i bolest, osuđuje na beznačajnost. Tako, međutim, taj *signal* gubi svoju pravu funkciju – simptomi postaju signali bez značenja.

Da bismo to pojasnili, poslužićemo se poređenjem: na komandnoj tabli automobil ima različite signalne lampice, koje počinju da svetle tek ako neka od važnih funkcija automobila više ne radi kako bi trebalo. Ako nam u konkretnom slučaju neka lampica zasvetli tokom vožnje, to nas neće nimalo obradovati. Osećamo da nas takav signal poziva da prekinemo vožnju. Uprkos razumljivoj uznemirenosti,

bilo bi, međutim, glupo da se ljutimo na lampicu; na kraju krajeva, ona nas samo informiše o procesu koji inače ne bismo baš tako brzo приметili, jer se odvija u za nas „nevidljivom“ području. Stoga ćemo paljenje lampice shvatiti kao podsticaj da pozovemo auto-mehaničara, s ciljem da nam posle njegove intervencije lampica više ne svetli i da mirno možemo da nastavimo vožnju. Bili bismo, međutim, veoma ljuti ako bi mehaničar taj cilj ostvario tako što bi iz signalne lampice samo uklonio sijalicu. Lampica, doduše, ne bi više svetlela – što smo zapravo i hteli – ali nama je važnije ono što je do tog rezultata dovelo. Smatramo da ima više smisla da se aktiviranje lampice učini suvišnim nego da sprečimo da ona svetli. Za to je, doduše, neophodno da pogled odvojimo od lampice i usmerimo ga na oblasti koje leže iza nje, kako bismo mogli da ustanovimo šta zapravo nije *u redu*. Svojim paljenjem lampica je, naime, samo htela da nam ukaže na to i navede nas da se zapitamo.

Ono što je u ovom primeru bila kontrolna lampica, kada je reč o našoj glavnoj temi predstavlja simptom. Sve što se u našem telu manifestuje kao simptom predstavlja vidljivi izraz nekog nevidljivog procesa i svojom signalnom funkcijom nastoji da prekine naš dotadašnji put, da nam skrene pažnju da nešto nije *u redu* i da nas navede na preispitivanje. I tu je glupo da se *ljutimo* na simptom, a upravo je apsurdno da simptom hoćemo da isključimo time što ćemo onemogućiti njegovo ispoljavanje. Simptom ne sme da se sprečava, nego mora da se učini suvišnim. Za to je, doduše, i ovde neophodno da se pogled odvrti od simptoma i da se pogleda *dublje*, ukoliko hoćemo da razumemo na šta simptom želi da nam ukaže.

Problem školske medicine leži, međutim, upravo u nesposobnosti za taj korak – ona je previše fascinirana

simptomima. Stoga izjednačava simptom s bolešću, to jest ne može da razdvoji formu od sadržaja.

Tako se uz veliki trošak i tehničko znanje leče organi i delovi tela – ali nikada čovek koji je bolestan. Cilj je da jednom bude moguće da se spreči pojava svih simptoma, a ne dovodi se u pitanje ostvarljivost i smisaonost takvog koncepta. Zapanjujuće je koliko malo realnost može da otrezni u euforičnoj težnji ka tom cilju. Na kraju krajeva, od pojave takozvane moderne, naučne medicine broj bolesnih se nije smanjio ni za delić procenta. Bolesnih oduvek ima jednako – samo su se promenili simptomi. Tu otrežnjujuću činjenicu pokušavaju da zamagle statistikama koje se odnose samo na određene grupe simptoma. Tako se, recimo, ponosno proklamuje pobjeda nad infektivnim bolestima, a ne spominje se koji simptomi su tokom istog tog perioda dobili na značaju i učestalosti.

Posmatranje bi bilo pošteno tek ako bi se umesto simptoma posmatrala „bolest po sebi“. Njena učestalost se dosad nije smanjila, a ni u budućnosti sigurno neće. U ljudskom postojanju bolest ima jednako duboke korene kao i smrt, i ne može se ukloniti sa ovog sveta uz pomoć nekoliko bezazlenih, funkcionalnih trikova. Ako bi se bolest i smrt shvatale u svoj njihovoj veličini i dostojanstvu, u tom kontekstu moglo bi se videti i koliko su smešni naši hibridni naponi da se svojim snagama borimo protiv njih. Od takvog gubitka iluzija čovek, naravno, može da se zaštititi time što će bolest i smrt argumentovano svesti na puku funkciju, kako bi i dalje mogao da veruje u sopstvenu veličinu i svemoć.

Da rezimiramo još jednom: bolest je čovekovo stanje, koje ukazuje na to da čovek više nije *u redu*, to jest *u skladu* u svojoj svesti. Taj gubitak unutrašnje ravnoteže u telu se manifestuje kao simptom. Simptom je stoga signal i nosilac

informacije, jer svojom pojavom prekida dotadašnji tok našeg života i prisiljava nas da mu poklonimo pažnju. Simptom nam signalizuje da smo kao *čovek*, kao *duševno biće* bolesni, to jest da smo ispali iz ravnoteže svojih unutrašnjih duševnih snaga. Simptom nas informiše da nam *nešto fali*, to jest *nedostaje*. Nekada su lekari pitali bolesnike: „Šta vam fali?“ – ali bolesnik je uvek odgovarao onim što ima: „Imam bolove.“ Danas su i lekari prešli na to da odmah pitaju: „Šta vam je?“ Ta dva suprotna načina postavljanja pitanja – „Šta vam fali?“ i „Šta vam je?“ – ako se bolje pogleda, navode na mnogo zaključaka. Oba se odnose na istog bolesnika. Bolesniku uvek nešto fali, i to u njegovoj svesti – da mu ništa ne fali, bio bi *zdrav*, to jest *isceljen*, potpun i celovit. Ali ako mu nešto fali da bi bio zdrav, on je ne-isceljen, dakle bolestan. Ta bolest pokazuje se u telu kao simptom koji čovek ima. Svesti nema dovoljno, pa zato čovek ima neki simptom.

Kada se jednom shvati razlika između bolesti i simptoma, naglo se menja osnovni stav i odnos prema bolesti. Simptom više ne posmatramo kao svog najvećeg neprijatelja, pri čemu je najviši cilj da se protiv njega borimo i da ga uništimo, već simptom otkrivamo kao partnera koji može da nam pomogne da pronađemo ono što nam *nedostaje* i da na taj način prevaziđemo istinsku bolest. Tada simptom postaje neka vrsta učitelja, koji nam pomaže da se pobrinemo za svoj razvoj i osvešćenje, a koji može da se pokaže kao vrlo jak i uporan ako zanemarujemo tu najvišu zakonitost. Bolest poznaje samo jedan cilj: da nas izleči.

Simptom može da nam kaže šta nam još nedostaje na tom putu – ali to pretpostavlja da razumemo jezik simptoma. Zadatak ove knjige je da nas ponovo nauči jeziku simptoma. Kažemo *da nas ponovo nauči*, jer taj jezik postoji od davnina i zato ne mora da se izmišlja, već samo da se ponovo

pronade. Čitav naš govor i način izražavanja je psihosomatski, to jest, poznaje odnose i uzajamno dejstvo između tela i psihe. Ako ponovo naučimo da čujemo tu *dvostrukost* našeg jezika, veoma brzo ćemo čuti kako naši simptomi govore i moći ćemo da razumemo šta kažu. Naši simptomi imaju da nam kažu više toga i da nam prenesu važnije poruke nego naši bližnji, jer su naši intimniji partneri, u celini nam pripadaju i jedini su koji nas zaista poznaju. Tako nastaje iskrenost koju nije baš uvek lako podneti. Naš najbolji prijatelj nikad se ne bi odvažio da nam istinu o nama sruči u lice tako neulepšano i otvoreno kao što to uvek čine simptomi. Nije, dakle, nikakvo čudo što smo zaboravili govor simptoma – jer uvek se lagodnije živi u neiskrenosti. Simptomi, međutim, neće nestati ako ih naprosto *ne slušamo* i *ne razumemo*. Na neki način, njima se uvek bavimo. Ako se odvažimo da ih slušamo i da s njima stupimo u komunikaciju, pretvoriće se u nepotkupljivog učitelja na putu ka istinskom isceljenju. Time što nam govore šta nam zapravo nedostaje, time što nas upoznavaju s temom koju tek treba svesno da usvojimo, oni nam daju šansu da kroz procese učenja i osveščivanja simptome same po sebi učinimo suvišnim.

Tu leži razlika između *borbe protiv bolesti* i *preobražaja bolesti*. Izlečenje, to jest isceljenje, nastaje isključivo iz preobražene bolesti, a nikad iz pobeđenog simptoma, jer isceljenje, već i jezički gledano, pretpostavlja da je čovek postao isceljen, što znači ceo, potpuniji (nepostojeći drugi stepen poređenja prideva ceo ovde bi mogao da se shvati kao *bliži celovitosti, celovitiji* – a reč *zdrav* takođe ne bi trebalo da ima stepene poređenja). Isceljenje uvek znači približavanje celovitosti, onoj celovitosti svesti koja se naziva i prosvetljenjem. Isceljenje se postiže prisajedinjavanjem onoga što

nedostaje, što znači da nije moguće bez proširenja svesti. Bolest i isceljenje su dva pojma koji se odnose samo na svest i ne mogu se primeniti na telo – telo ne može da bude ni zdravo, a ni bolesno. U njemu samo mogu da se ogledaju odgovarajuća stanja svesti.

To je stav koji može biti polazište eventualne kritike školske medicine. Ona govori izlečenju, a pritom ne poklanja pažnju onoj ravni u kojoj je izlečenje, to jest isceljenje jedino moguće. Nije nam namera da kritikujemo same postupke medicine, sve dok se s njima ne povezuje pretenzija na izlečenje, to jest isceljenje. Medicinsko delovanje ograničava se na čisto funkcionalne mere, a one kao takve nisu ni dobre ni loše, već predstavljaju moguće intervencije u materijalnoj ravni. U toj ravni medicina je čak i zapanjujuće dobra; osuda njenih metoda u celini predstavlja korak koji čovek u najboljem slučaju može da učini za sebe samog, ali ne i kada je reč o drugima. U pozadini se, naime, krije problem u kojoj meri je osoba spremna za pokušaj da funkcionalnim merama promeni svet, ili je sebi takav pristup razotkrila kao iluziju. Onaj ko je tu igru prozreo ne mora dalje da učestvuje u njoj (...mada ni tome nema šta da se zameri!), ali nema pravo da je zbog toga što njemu eventualno više nije potrebna oduzima i drugima – jer i bavljenje iluzijom u krajnjoj liniji ipak vodi napred!

Nama, dakle, nije toliko stalo do onoga što se čini, koliko do svesti zbog čega se to čini. Ko je shvatio naše gledište, ovde će primetiti da se naša kritika, sasvim prirodno, u istoj meri odnosi na prirodnu kao i na školsku medicinu, jer i prirodna medicina pokušava da funkcionalnim merama dođe do „izlečenja“, pokušava da spreči bolest i govori o *zdravom životu*. Filozofija je i tu ista kao u školskoj medicini, jedino